

Artur Łuszczynski

***SYSTEM POLITYCZNY RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ POD REDAKCJĄ HALINY LISICKIEJ***
WYD. BIURO DORADZTWA EKOLOGICZNEGO,
WROCLAW 2001, 383 SS.

Książka „System polityczny Rzeczypospolitej Polskiej” napisana przez zespół Autorów pod redakcją Haliny Lisickiej nie jest pozycją najnowszą – od jej wydania upłynęły już dwa lata, jednak jej recenzja wydaje się istotna z kilku co najmniej powodów.

Po pierwsze, dla politologa pojęcie „systemu politycznego” jest szczególnie ważne, stanowiąc, obok takich pojęć jak „władza”, „decyzja polityczna”, „system partyjny”, o odrębności tej dyscypliny naukowej. Co istotniejsze, zauważyć można brak opracowań tego typu pisanych z punktu widzenia nauki o polityce, nie zaś prawa, co wynika zapewne z utrwalonej w Polsce tradycji instytucjonalnego postrzegania tych problemów. Dlatego recenzowana książka jest w pewnym sensie przedsięwzięciem pionierskim.

Po drugie, nieustające zmiany ustawodawstwa powodują, że monografie tego typu niezwykle szybko tracą aktualność, stając się pracami historycznymi. Powoduje to sytuację, że współczesna bibliografia politologiczna obfituje w publikacje traktujące m.in. o transformacji ustrojowej, integracji europejskiej, przy jednoczesnym stosunkowo małym zainteresowaniu kwestiami „systemu politycznego”. Można oczywiście wymienić wiele tytułów o wybranych elementach systemu, ale opracowań ujmujących problem całościowo nie ma tak wiele.

Przechodząc do przedstawienia uwag w zakresie oceny treści i formy omawianej pracy, podkreślić należy kompleksowość opracowania. Jest to o tyle ważne, że wiele rozdziałów może budzić niedosyt lub krytyczne uwagi ze względu na duży stopień ogólności. Uznać jednak należy, iż nie byłyby one zasadne, ponieważ określony we

wstępie adresat – student politologii – takiej właśnie pracy potrzebuje. Brak komparatystycznych odniesień do systemów politycznych obcych państw oraz szczegółowego omówienia kontekstu historycznego nie jest rażący. Gwoli ścisłości należy dodać, iż takie krótkie odniesienia znajdują się w niektórych podrozdziałach (np. instytucja ombudsmana, reforma samorządowa). Nadto nadmienić należy o zamieszczeniu po każdym rozdziale spisu literatury, która chociaż nie jest wyczerpująca, skutecznie ułatwia uzupełnienie wiadomości. Krytycznie należy się odnieść do pozostawienia miejsca na notatki, co być może nie obciąża Autorów, a wydawcę, jednak nie jest to zabieg godny rozpowszechnienia, ponieważ wykształca u studenta niewłaściwe nawyki – pisanie w książkach, podkreśleń itp. Jest to szczególnie rażące i uciążliwe, kiedy książka pochodzi z biblioteki.

Na uwagę zasługuje podział książki na dwie części: autonomiczne i jednocześnie logicznie ze sobą powiązane. Pierwsza część traktuje o formach wpływu społeczeństwa na kształtowanie polityki, druga zaś opisuje podstawowe instytucje systemu politycznego. Śledząc uzasadnienie takiego zabiegu, czytamy: „opracowując koncepcje tego skryptu, autorzy doszli do wniosku, że najważniejszymi, dla zrozumienia polskiego systemu politycznego, są kwestie związane z formami wpływu społeczeństwa na przebieg procesów politycznych oraz ze strukturą i funkcjonowaniem instytucji politycznych”. Nie pozostaje nic innego jak zgodzić się z powyższą argumentacją, dodając, iż uzyskano w ten sposób ciekawe i nieantagonistyczne połączenie zwolenników definicji instytucjonalnej i funkcjonalnej systemu politycznego. Jednocześnie pewną niedogodnością takiego rozwiązania jest dyskusyjność zakwalifikowania niektórych instytucji do stosownych części (Rzecznik Praw Obywatelskich, problematyka przystąpienia Polski do struktur Unii Europejskiej).

Warto, redagując wznowienia tej książki, dokonać oznaczenia rozdziałów i podrozdziałów, co jest kwestią czysto techniczną, niewpływającą na zawartość merytoryczną, jednak znacznie ułatwiającą czytanie i dyskusję.

W pierwszej części książki opisano: prawa i wolności obywateli; wybory – ich istotę, funkcję, zasady prawa wyborczego i poszczególne systemy wyborcze (parlament, prezydent, organy samorządowe); instytucję referendum; partie i system partyjny; grupy interesu w systemie politycznym; Kościół katolicki i inne związki wyznaniowe po 1989 roku.

W drugiej części dokonano charakterystyki wybranych instytucji systemu politycznego, bazując na klasycznym trójpodziale władzy.

Opisano kolejno: władzę ustawodawczą – sejm i senat, funkcje parlamentu w demokratycznym systemie politycznym, polityczną strukturę sejmu i senatu od X do III kadencji; władza wykonawcza jest opisana na przykładzie Rady Ministrów i instytucji Prezydenta; następny podrozdział poświęcono lokalnej i regionalnej administracji publicznej na różnych szczeblach – województwa, powiatu i gminy; wiele miejsca poświęcono władzy sądowniczej, opisując nie tylko system sądownictwa powszechnego, ale również sądy szczególne – Sąd Lustracyjny, Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Stanu; ostatni rozdział dotyczy istotnego zagadnienia wpływu przystąpienia Polski do struktur Unii Europejskiej na system polityczny.

Jak to już sygnalizowano na wstępie, niniejsza publikacja jest dziełem bardzo wartościowym, szczególnie z dydaktycznego punktu widzenia. Jej forma i treść są gruntownie przemyślane, zaś drobne niedoskonałości nie psują ogólnie pozytywnego wrażenia. Poza marginalnymi zastrzeżeniami zgłaszanymi wcześniej można i należy zwrócić uwagę Autorów na kilka kwestii wartych rozważenia i ewentualnej korekty w przyszłych wydaniach.

Opisując, niezwykle ciekawie, wpływ zorganizowanych grup interesu na decyzje polityczne, Autorzy nie uwzględniają problematyki mediów. Jest to zapewne warunkowane trudnością z rzetelnym zdiagnozowaniem form i zakresu wpływu tych instytucji na system polityczny czy decyzje polityczne i wiążącą się z tym słabą penetracją tego obszaru badawczego. Jednak pominięcie problematyki „czwartej władzy” jest w pewien sposób niezrozumiałe.

Pisząc podrozdział poświęcony partiom politycznym, być może należałoby zrezygnować z dokonywania krótkich charakterystyk partii, ponieważ często jest to aktualne przez cztery lata. Dla przykładu w książce znalazły się Unia Wolności, Stronnictwo Konserwatywno-Ludowe, Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe, nie ma natomiast Samoobrony, co już po roku stało się nieaktualne.

Podrozdział traktujący o Kościele katolickim i innych związkach wyznaniowych po 1989 roku jest napisany bardzo rzetelnie i przekonująco, jeżeli chodzi o obraz tej instytucji w ramach systemu politycznego – konkordat, wybory, Kościół katolicki wobec demokracji i idei zjednoczonej Europy. Pewnym mankamentem jest brak tła historycznego, pokazującego, czym był Kościół przed początkiem transformacji systemowej, zaś bez tego wprowadzenia czasem trudno właściwie przedstawiać współczesność.

Analizując samorząd terytorialny, czy mówiąc ściślej – związki międzygminne, może warto wspomnieć o współpracy transgranicznej

– euroregionach. Choć nadzieje, jakie wiązano z tymi strukturami, okazały się płonne, to jednak funkcjonują one w polskim systemie prawnym.

Dobrze by było, gdyby całość poprzedzono rozdziałem teoretycznym traktującym o systemie politycznym, co poza walorem edukacyjnym miałooby wartość wyjaśniającą, dlaczego dana instytucja znalazła lub nie znalazła się w opracowaniu, jakimi przesłankami się kierowano (np. czy Najwyższa Izba Kontroli nie została pominięta kosztem Trybunału Stanu). Choć należy przyznać, że dokonany wybór nie budzi większych wątpliwości.

Reasumując, należy stwierdzić, iż książka „System polityczny Rzeczypospolitej Polskiej” pod red. H. Lisickiej powinna stać się lekturą obowiązkową studentów politologii i wszystkich osób zainteresowanych tą problematyką.
